

Slippery Slope

נה תשע"א

¹⁹ Lamech took to himself two wives: The name of one was Adah, and the name of the second was Zillah. ²⁰ And Adah bore Jabal; he was the first of those who dwell in tents and breed cattle. ²¹ The name of his brother was Jubal; he was the first of all who handle the harp and flute. ²² And Zillah, too — she bore Tubal-cain, who sharpened all cutting implements of copper and iron. And the sister of Tubal-cain was Naamah.

¹ And it came to pass when Man began to increase upon the ground and daughters were born to them, ² the sons of the rulers saw that the daughters of man were good and they took themselves wives from whomever they chose. ³ And HASHEM said, "My spirit shall not contend evermore concerning Man since he is but flesh; his days shall be a hundred and twenty years."

⁴ The Nephilim were on the earth in those days — and also afterward when the sons of the rulers would consort with the daughters of man, who would bear to them. They were the mighty who, from old, were men of devastation.

⁵ HASHEM saw that the wickedness of Man was great upon the earth, and that every product of the thoughts of his heart was but evil always. ⁶ And HASHEM reconsidered having made

4 Artscroll - store Chumash

11-12. The behavior of people deteriorated. At first they were corrupt — being guilty of immorality and idolatry — and they sinned covertly, before God. Later, the earth had become filled with robbery — which was obvious to all. Then the entire earth was corrupted, because man is the essence of the world, and his corruption infects all of Creation (Zohar). Such is the progression of sin. It begins in private, when people still have a sense of right and wrong. But once people develop the habit of sinning, they gradually lose their shame, and immoral behavior becomes the accepted —

even the required — norm. In Noah's time, the immoral sexual conduct of the people extended to animals, as well, until they too cohabited with other species.

The Midrash teaches that they stole from one another in petty ways that were not subject to the authority of the courts. Though this is not the gravest kind of sin, it is morally damaging in the extreme, because thievery within the letter of the law weakens the conscience and corrupts the social fabric (R' Hirsch).

⁹ These are the offspring of Noah — Noah was a righteous man, perfect in his generations; Noah walked with God. — ¹⁰ Noah had begotten three sons: Shem, Ham, and Japheth.

¹¹ Now the earth had become corrupt before God; and the earth had become filled with robbery.

¹² And God saw the earth and behold it was corrupted, for all flesh had corrupted its way upon the earth.

¹³ God said to Noah, "The end of all flesh has come before Me, for the earth is filled with robbery through them; and behold, I am about to destroy them from the earth. ¹⁴ Make for yourself an Ark of gopher wood; make the Ark with compartments, and cover it inside and out with pitch.

מלאה הארץ חמס

התורה מבארת (בראשית ו, ה) כי המבול ירד לעולם בשל החטאים הכבדים של הבריות באותה עת. "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום".

גם מבלי להיכנס לפרטים, מצטיירת בלבנו תמונת מצב של עולם רווי עבירות וגדוש מעשים חמורים. התורה ממשיכה להסביר את מהות החטאים (שם יא): "ותשחת הארץ לפני האלקים, ותמלא הארץ חמס". רש"י מבאר את הדברים: "ותשחת — לשון ערוה ועבודה זרה, ותמלא הארץ חמס — גול". כיון שחטאים אלו היו מנת חלקם של בני אותו דור, אין כל פלא שנגזר למחותם מן העולם. כל בר דעת מבין שלא לצורת עולם מושחתת כזו ייחל הקב"ה בזמן בריאת העולם. עולם כזה אין לו זכות קיום.

אולם העיון בהמשך המקראות מעלה בפנינו תמיהה. לאחר שהתורה מודיעה כי בכפי הבריות דבק עוונות חמורים, ואחרי שהיא מלמדת שהנגע פשה בכל עד ש"השחית כל בשר את דרכו על הארץ", היא שוב חוזרת ומצטמצמת בכיבוך רק באחד מן החטאים, בגול.

כך נאמר בכתוב (שם, יא): "ויואמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם", ורש"י מצטט את דברי חז"ל (סנהדרין קה, א): "דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דינם אלא על הגול".

מבינים אנו היטב כי עוון הגול אינו מן הדברים הקלים, אולם תמיהה אנו: כל שאר העבירות שהיו באותה עת לאן הלכו, ואיך אפשר להתעלם מהן? במה גרוע יותר חטא החמס, עד שדוקא בגינו נחתם גזר דינם לכליה מוחלטת? לכאורה, חטאי העריות ועבדה זרה חמורים יותר, שהרי עליהם נפסקה ההלכה ש"יהרג ואל יעבור", דבר שלא נפסק כמותו בעוון הגול, ומפני מה שם הקב"ה דגש כה חזק על הגול שבידם, עד שדוקא בגללו הביא את המבול לעולם?

כמה תשובות לשאלה זו, כולן משלימות זו את זו, ומכולן כאחת עולה מה רבה רעת החמס והגול, ועד היכן מתפרסות תוצאותיהם.

ו' ה'

5

למרות כל זאת מצויים ועומדים אנו ללמוד היטב, להתעמק ולהתבונן בפרשת המבול. עצם העובדה שפרשה זו נכתבה בתורה, יש בה כדי להורות שהיא ניתנה להידרש. הרי אין תורתנו הקדושה ספר היסטורי חלילה. כל דברי התורה, הינם הוראות לאדם, ולפיכך גם פרשה זו חייבת להילמד על ידינו בשום שכל, כדי ללמוד ממנה אורחות חיים.

יתר על כן, התורה עצמה מצביעה על פרשת המבול, כענין שיש להתבונן בו על מנת להסיק מסקנות. במפורש אמרה תורה (דברים לב, ז): "זכור ימות עולם, בינו שנות דור ודור". באה על כך פרשנותם של חז"ל בתורה שבעל פה (בספרי): "היזכרו מה שעשיתי בדורות הראשונים, מה שעשיתי בדור המבול..."

שמה נשאל, מה יתרון עשוי לצמוח מן העיון בנסיבות מעשה מן העבר הרחוק, שיודעים אנו בוודאות מוחלטת שהוא שוב לא יישנה? תשובת חז"ל כתובה בצידה (בספרי, שם): "בלינו שנות דור ודור, אין לך דור שאין בו כאנשי דור המבול... אלא שגדון כל אחר ואחד לפי מעשיו". נמצאנו למדים שאף כי מובטחים אנו שהמבול לא יחזור על עצמו, העידו חז"ל כי הסיבות לאתו מאורע עדיין לא עברו מן העולם. לפיכך שומא עלינו ללמוד פרשה זו בשביל לדעת כיצד להתגונן מפני התופעות השליליות ההן.

America has followed the same course of action, or inaction, as Noah's generation before the Flood.

The Torah implies that there was cause-and-effect in the deterioration of the generation that eventually met its fate in the *Mabul*: "The earth had become corrupt before God; the earth had become filled with violence."

At first, the corruption of the *Dor HaMabul* was limited to sins perpetrated before God. The *Talmud* notes that the term "*vatishaches*," used to describe their corruption, is associated with the sins of idolatry and immorality.

* Idolatry and immorality are the type of sins that don't seem to immediately affect the rest of society. In fact, it was probably obvious to the people of Noah's time that society was heading towards spiritual and moral bankruptcy. Everyone knew that their neighbors were sinning in private. But no one said a word. Why not? "I don't believe in religious coercion. I am not one to tell others whom to worship." "It's none of my business. They are both adults, and I am not responsible for them."

8

America has undergone the same metamorphosis as did the *Dor HaMabul*. At some point in the last sixty years, the argument that it is "none of our business" what happens "between consenting adults" or "behind closed doors" became widely accepted. The mind-your-own-business attitude was expressed openly in the Clinton administration's policy regarding certain immoral practices in the U.S. Armed Forces: "Don't ask, don't tell."

Now, people might think, "What is wrong with this attitude? Is it not true that we should live and let live?"

The answer lies in this verse in the Torah. If our live-and-let-live attitude allows the populace of our country to diverge into deep depravity, we will eventually find our own lives coming under attack. Corruption does not end with behind-closed-doors decadence. The moral fibers of society slowly unravel, until everyone and everything is open to attack.

9

The earth was filled with corruption, but it was only directed against God, so no one said a word. They failed to realize that corruption does not stand still, nor does it operate in a vacuum. A society whose moral compass has broken will lose its sense of direction. People who have no qualms about sinning against God will soon lose any misgivings about hurting other people. As long as the sins were directed against God, they were easy to ignore. When the sinners began to redirect their offensive actions toward their fellow humans, it was too late to do anything about it, and the world became filled with violence.

Our now-weary time traveler from 1940 would notice other changes as he roams the streets of New York. He would probably be horrified by the indecent billboards, magazine stands, and dress codes that have become acceptable in the 21st century. The Torah teaches us that these two phenomena are not mutually exclusive. A world that has become filled with corruption before God will inevitably become filled with violence. If society is willing to ignore sins committed behind closed doors, its members will eventually find themselves cowering behind locked doors.

11

אאה של חמס מקטרגת בראש

אחד המהלכים שנאמרו בענין גורס שאף כי עון העריות וחטא עבודת

האלילים חמורים מצד עצמם יותר מן הגזל, מכל מקום הקטרוג שהביא לגור דינם היה דוקא הגזל.

כך ביאר ה"שפת אמת" (תרל"ו):

...כי לא היה עולה קטרוג החטא כל כך, לולי חטא הגזל... ואף כי הכל גלוי וידוע לפני ב"ה, מכל מקום אם אין כל בעלי המשפט מסכימים, אין השחתה. כמאמר: "אם יש מלאך מליץ אחד מני אלף וכו'" ועל ידי שהיו רעים לבריות בגזל, על ידי זה הסכימו הכל לכף חוב, ועל ידי זה נחתם גור דינם...

נבאר מעט ממה שנכלל בדבריו. כלל גדול נמסר בידינו שדין שמים יש בו דמיון מסויים לדין של בשר ודם. מלכותא דרקייע כעין מלכותא דארעא, וכשם שבמשפט בשר ודם גם אם ברורה אשמת העברין, אם אין תובע, אין ממהרים להיפרע ממנו, כך הוא גם בדיני שמים.

כלל כיוצא בזה למדנו ממה שכתבה התורה בענין האיסור לענות אלמנה ויתום. התורה (שמות כב, כג) מזהירה: "אם ענה תענה אותו, כי אם צעוק יצעק אלו שמוע אשמע צעקתו", ובא על כך ההסבר במכילתא: "ממהר אני ליפרע על ידי שהוא צועק, יותר ממי שאינו צועק". צעקת הדל היא הממריצה להיכנס לדין ולא לעבור על פשע.

והרי דברים קל וחומר, אם על ידי צעקת יחיד, בית דין של מעלה אינם יכולים עוד להבליג וניתנת הרשות למקטרג לקטרג בלי מפריע, כאשר גדלה הצעקה עד שמלאה הארץ חמס מפניהם, על אחת כמה וכמה.

כעין עיקרון זה, כבר כתב בעל "נועם אלימלך" ז"ע"א (פרשת בהעלותך, ב"ה חוה תתה ישראל):

...דאיתא בגמרא עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר. ויש לומר הטעם, מחמת כל זמן שלא רוצה לחבירו, יש קטרוג למעלה ואינו מניח לכפר עליו עד שירוצה חבירו. שכל זמן שיש לחבירו הרעומת עליו, אז יש למעלה קטרוג עליו...

זאת ועוד, האחדות שבין הבריות כמו מונעת מבעל הדין לבוא ולקטרג, כדרך שאמרו חז"ל (ויקרא רבה כו, ב): "דורו של אחאב כולם עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היו בהם דלטורין, היו יוצאים למלחמה ונוצחין". הגע בעצמך, חטא עבודה זרה חמור שבחמורות הוא, ושעת מלחמה אף היא שעה של סכנה, ואף על פי כן האחדות ששררה ביניהם הגנה עליהם, והיו יורדים למלחמה ויוצאים ממנה כשידים על העליונה.

ומכלל הן אתה שומע לאו, שאם חסרה אותה אחדות, ולא עוד, אלא

שהיחסים שבין הבריות התערערו עד שהכל פשטו ידיהם בגזל, שוב לא ניתן היה לעצור בעד המקטרג שתבע לחתום את גור דינם לחובה.

לבין בקשת האמת. אם בכל זאת ינקרו במוחו שאלות רציניות אודות חובת האדם בעולמו, הוא יפטור אותן בתשובות שטחיות כלשהן, ובלבד שלא יצטרך להטיל על צוארו עול חובות כלשהן. יראתו מפני הפגיעה באנוכיותו תכתיב לו שלא להגיע לחקר האמת.

כשביקש הלל למצוא מצוה שהיא כלל גדול בתורה, דהיינו ששאר כל האמיתות בתורה ינבעו ממנה, מצא אותה במצות אהבת הריע, שהיא הפתח לכל הטובות. אמנם הרבה פרטים נוספים ישנם בתורה, אולם הכלל הוא הצבת המיגבלות לאנוכיות האדם. זה היסוד לבנין אישיות מושלמת. מכאן ניתן להסיק גם לאיך גיטא. אם חיידקי האנוכיות פשוט עד כדי כך ש"מלאה הארץ חמס מפניהם", הרי זה בסיס לביטול כל התורה וכל סייג אנושי. בצורת חשיבה מעוותת, שבה הגיגי אדם כל העת טובבים הולכים אך ורק סביב עצמו, מבלי כל נסיון של התחשבות בזולת ובצרכיו, אין כל פלא שניתן להרחיק לכת עד כדי היפגעות בעבירות החמורות ביותר. כיון שבני דור המבול היו עסוקים כל כך ב"עבודת עצמם", עד שאטמו לב ואחון מצער וסבל הזולת, כבר אפסו סיכוייהם לחזור בתשובה ולעלות על דרך הישר, ועל כן נמחו מן העולם.

נמצא שהחמס שמילא את הארץ הוא שגרם להם להתדרדרות הנוראה שהביאה אותם לחטוא בכל החטאים הכבדים. עובדה זו סגרה בפניהם כל אפשרות להחליץ מתהום החטאים, ועל כן היא שחתמה את גור דינם.

א) הרמב"ן כתב כי הגזל היא מצוה שהדעת מחייבת אותה. כי אין אדם הרוצה שיגזלו ממנו נכסיו. על כן דבר מתועב הוא מאד בעיני הקב"ה ובעיני הבריות.

ב) העולם הרי מבוסס על שלשה דברים: על השלום ועל האמת ועל הדין. ובהיותם גוזלים, בהכרח שהיו מתקוטטים זה עם זה ולא היה דין ביניהם, כי דיניהם גרועים מהם. ומכיון שנשמטו כל היסודות עליהם מושגת העולם - הוכרח העולם להחרב.

ג) מבארים המפרשים (מלוא העומר ועוד), על פי מה שאמרו חז"ל "אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחילה" (מד"ר ויקרא יז-ד). והיינו שבתחילה נענש האדם בהפסד ממונו, ורק אם לא שת לבו לזאת ולא שיפר מעשיו, נענש בנפשו. ואולם במה דברים אמורים שהממון משמש ככופר נפשו, רק כאשר הממון שלו, ורכשו בדין וביושר. ברם אם הממון גזול הוא בידו, פשוט שאין בכוחו לחוות

עונש בשבילו ולהציל נפשו. וזוהי כוונת דברי חז"ל "לא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל" שכן מה שגרם בסופו של דבר להביא עליהם עונש מוות היא העובדה שלא יתאפשר להענישם בממון, לפי שהיה גזול בידם.

ד) כך גם אנשי דור המבול. למען האמת, היו ראויים הם להענש על עוונות חמורים רבים שקטרו עליהם. אלא שמדת הרחמים מנעה מהם את העונש. ואולם כאשר הם עצמם גזלו איש מרעהו, והוכיחו בכך כי נעדרה מהם מדת הרחמים, שוב לא היו ראויים לרחמים מהשי"ת. נמצא אם כן, שהגזל הוא שגרם להם שיחתם גזר דינם במדת הדין בלי רחמים - אף על שאר עוונות.

מפתח לכל התורה כולה

ניתן להידרש לנושא זה גם מכיוון נוסף. מערכת היחסים שבין אדם לחבירו מלבד חשיבותה כשלעצמה, מהווה גם מפתח ליחסים שבין אדם לקונו.

דבר זה לימדנו הלל הזקן בדבריו לאותו גר שביקש ללמוד את כל התורה כולה כשהוא עומד על רגלו האחת. תשובת הלל היתה כידוע (שבת לא, א): "דעלך סני לחברך לא העביר - וזוהי כל התורה כולה, ואיך - פיורשא, זיל גמור".

דברי הלל לא היו רק טכסיס מתוחכם שימשוך את אותו אדם לעולמה של תורה. הלל ביקש ללמדו, ויחד עימו למדים גם אנו, שההתייחסות אל הזולת, מלבד ערכה העצמי, מהווה גם מפתח למיכלול התייחסות האדם כלפי בוראו וכלפי עצמו.

יש לך אדם שכל צעד שהוא עושה מונחה אך ורק על ידי מנועים אנוכיים. הוא לא יעשה פעולה כלשהי בטרם ישאל את עצמו מהי התועלת שתצמח לו מכך. לעתים מוכן הוא אף להתחשב בסביבתו הקרובה, ואולי אף הרחוקה, אולם גם זאת רק מתוך חשיבה אנוכית המורה לו שהדבר משתלם עבורו. ניתן לפגוש בו גם כשהוא עוסק במעשי חסד ראוותניים, אולם גם אז התועלת העצמית היא העומדת לנגד עיניו, ומעשי הצדקה והחסד אינם אלא כלים ואמצעים על מנת להשיג את מבוקשו.

אולם יש לך אדם שהאנוכיות ממנו והלאה. הוא עוסק בדברים טובים, משום שאלו הם ענינים שמן הראוי לעסוק בהם. ההטבה לבריות נובעת אצלו מתוך רצון הטבה טהור. אם אמנם חייב הוא גם לראוג לעצמו, דאגה זו מצטמצמת לתחום ההכרה, ואינה מאפיינת את כל ההליכות.

אדם כזה אם יבקש את האמת בכל כוחותיו, אין ספק שיגיע אליה. אם רק בעל נפש הוא, הרי כשיעמוד על דעתו ישאל את עצמו את השאלה הגדולה: מה חובתו בעולמו ולשם מה הוא נוצר בכלל? ואחרי תוך השאלות הנוקבות, לבטח תגענה גם התשובות המתאימות. לעומתו, הנגוע בחיידקי האנוכיות ימנע מלשאל בכנות את השאלות הבסיסיות. החשש פן אלו עשיות להגבילו או להובילו למסקנות שאינן חפץ בהן, יחצצו בינו

The Torah writes that the primary cause was theft on a massive scale (Bereishis 6:13). This statement requires explanation because that perverse generation was also guilty of widespread immorality and murder, which are even more heinous crimes. Nevertheless, it was dishonesty that prompted the final decree, which is rather mystifying.

The answer is that stealing lies at the root of all sins. The Almighty has created a world for people to use for good purpose. He grants us the precious gifts of life, wisdom, good health, employment and myriads of other benefits to be enjoyed day after day for years on end. These gifts, however, are all given on the understanding that we will utilise them correctly in the dual fields of אדם למקום and בין אדם לחבירו. If, therefore, a person misbehaves and reneges on this pact it means that he has misappropriated the Divine blessing of life by using it for something that the Almighty objects to and considers reprehensible — in essence, theft from הקדוש ברוך הוא.

The generation of the Flood was profoundly guilty of that crime. Our Sages in the Medrash (Bereishis Rabbah 34) record that the earth was incredibly fertile in that era — one harvest lasted them for forty years. Human development, too, was phenomenal — children could walk as soon as they were born (Bereishis Rabbah 36). All that unique material and physical bounty was Divinely bestowed in order to create a world where people could live in perfect harmony and with no penury or jealousy to disturb interpersonal relationships. Once, however, that abundance was misused and led to a breakdown in morals and respect for life, that generation was found guilty of purloining gifts from God to mankind, and their fate was sealed.

This concept should always be in the forefront of our mind. We are constantly receiving Divine blessings in one form or another. It behoves us to appreciate this fact and to turn them to good account. To abuse His generosity and misbehave is tantamount to theft, as we pray at Ne'ilah, הקדוש ברוך הוא — "Help us, to refrain from any semblance of

ניצבים אנו לאחר תקופת החגים, ועדיין שפתותינו מרחשות את תפילות הימים הנוראים שזה מקרוב זכינו להתבשם מהם ובהם. ראוי לעיין מיוחד הקטע הנאמר בתפילת נעילה, לקראת סיום יום הכיפורים: "ותלמדנו ה' אלוקינו להתוודות לפניך על כל עוונותינו למען נחדל מעושק ידינו". אנו אומרים תפילה זו בכוונה מיוחדת, כיאה לחתימת היום הקדוש. אולם שאלה נשאלת בקרבנו כלום צריכים אנו להדול רק מעושק ידינו? ומה בדבר כל שאר החטאים שאנו עצמנו הזכרנו ופרטנו בפרוטרוט ברשימה הארוכה של "על חטאי"? ובכלל, מה פשר הענין שאנו מתוודים "על כל עוונותינו, למען נחדל מעושק ידינו"?

ומכיר כי "הנשמה לך והגוף פעלך", לא הוא הבעלים של העולם, אלא הקב"ה הוא שקונה הכל. כיון שהכרה זו היא מנת חלקך, אין הוא יכול לתור אחר שרירות לבו. מאחר שמעמדו בעולם, לכל היותר, כשל דייר משנה, הריהו משתדל למלא אחר התנאים שיאפשרו לו להמשיך להתגורר במקום. כל מהלכיו מכוונים למצוא חן בעיני "בעל הבית", מה גם שהוא יודע שהלה חפץ בטובתו.

אולם קיים גם אדם החי בתחושת אנוכיות מתמדת. הלה אינו מתעניין כלל בשאלות היסוד של קיומו ושל קיום העולם. כל פעולותיו מכוונות כדי להרבות כבוד עצמו ותועלתו, וכבודו של הקב"ה כמו נעלם מתודעתו. במבט האמת התומים כל מעשיו של זה בחותם הגזל, באשר הוא משתמש בעולם שאינו שלו כאילו היה זה רכושו הפרטי. נמצא שלכל מעשי העוולה הרבים שהוא עושה מכנה משותף - הגזל והחמס.

לפיכך, משאנו באים למצוא כלל תמציתי שיסכם את כלל פרשת התשובה שעסקנו בה ביום הכיפורים, אומרים, אנו את הנוסח שבידינו: "ותלמדנו... להתוודות לפניך על כל עוונותינו למען נחדל מעושק ידינו". יסוד כל העוונות בהתנהגות שמהותה "עושק", ושלה השלכות רחבות טווח על כלל מהלכי האדם. על כל אלה מתוודים אנו ומבקשים לשוב בתשובה.

נאמר בזהר הקדוש (הוכח בראשית חכמה פרק ג) כי בכל עבירה שעובר אדם, או בכל הימנעות שלו מעשיית מצוה, הריהו גזול מן השכינה. לבטח יש דברים אלו סודות גנוזים, אולם נוכל להבין את הדברים גם כפשוטם. כל הנברא בעולם נוצר בשביל להרבות כבוד שמים, ואילו ההשתמשות בעולם בצורה שרירותית, משמעותה הפנימית היא גזל מרשות גבוה. על האדם הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה אמרו חכמים (נרוח לה, ב) שהוא כגזול מן השכינה, קל וחומר שמי שבוחר ברע ומרשיע, לאמתו של דבר הינו גזול, שכל מסכת חייו כמוה כגזילה גדולה ומתמשכת. (ועיין "שפת אמת" נח תרל"א, ב"ה במרוש). נמצא שאין הגזל בבחינת פרט גרידא, אלא כלל גדול בתורה, ולא בכדי שמה עליו התורה דגש כה חזק.

הלקח שלמדנו ממה שהודיעה התורה שגור דינם של דור המבול נחתם על הגזל, הוא שזה היה הגרעין שממנו הסתעפו כל שאר חטאיהם. כמובן שמידה טובה מרובה. ההתרחקות מכל שמץ של עושק וחמס במעשה ואף במחשבה, היא הפינה והיתד שממנה יעלה וישתלם האדם, ואיך - פירושא, זיל גמור.

וברשי"י: "בימי קציר חטים - להגיד שבחן של שבטים, שעת הקציר היה ולא פשט ידו בגזל להביא חטים ושעורים אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו".

אצל כל האבות והאמהות הקדושים, וכן אצל השבטים, רואים את גודל זהירותם מגזל. גמליו של אברהם אבינו יצאו זמומים כדי שלא ירעו בשדות אחרים (בראשית כו, י ברשי"י). רבקה לקחה שני גדיי עזים רק ממה שהגיע לה בכתובתה, ולולא זה, היא לא היתה לוקחת אותן (בראשית כו, ט ברשי"י), וכן ראובן לקח דודאים רק מן ההפקר. ואומרים חז"ל (ע"ז ג, א) שלעתיד לבוא הגויים יקטרגו על היהודים שלא שמרו תורה, והקב"ה עונה להם "מכם יבואו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה, יבוא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד ע"ז, יבוא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל", ומפרש רשי"י "דכתיב 'מה מצאת מכל כלי ביתך' אפילו סכין אפילו מחט, והחתן הדר בבית חמיו עשרים שנה כשיוצא אינו נוטל עמו כלי קטן!"

ראיתי בלוח המודעות בחוץ שהוחלפה למישהו מטריה. נזכרתי במה שהמשיגתי סיפר, שפעם נכנס אורח לתלמוד תורה בקלם בעת שהסבא ז"ל מסר שיחה, והסבא דיבר על מקרה שקרה שם, שהוחלפו ערדלים בטעות, ואמר על זה הסבא שיחה בת שש שעות. ואחרי השיחה געו כולם בבכיה עד לשמים. אותו אדם יצא מהתלמוד תורה ואמר שאינו מבין למה הם עושים כזה עסק מהחלפת ערדלים בטעות. לדבר על זה כל כך הרבה, ולבכות על זה כאלו בכיות? אמר על זה המשיג, שמי שלא היה בקלם אינו יודע מה זה תורה. מדוע החלפת ערדלים פירושה שאדם אינו מקפיד על גזל, הוא יכול לקחת משהו שלא שייך לו וללכת לדרכו, וזה גזל! דבר כזה הוא לגמרי רחוק מאתנו, מי יודע כמה פעמים ביום אנו גוזלים.

ידוע שהחפץ חיים אמר בשיחה לפני נעילה, שאנו אומרים פעמיים בתפילת נעילה "למען נחדל מעושק ידינו", שלא נגזול. עד כדי כך מגיעה חומרת עון גזל. ואמר החפץ חיים שכל אחר שיש אצלו משהו שאינו שייך לו, יקבל על עצמו לפני נעילה להחזירו לבעליו מיד אחרי יום כפור. לנו נדמה שאנו "צדיקים" בענין גזל, אצלנו הנעילה היא על דברים גבוהים יותר, כי אינו יודעים עד כמה חמור הוא עון גזל.

פעם באתי לשיעור חומש אצל המשיג ז"ל לפני זמן השיעור, והיה מונח על השלחן שעון מעורר שלא עבד. ורציתי לדעת מדוע אינו עובד. לקחתי את השעון בידי להסתכל מדוע אינו פועל, ובאותו רגע שלקחתי את השעון אמר לי המשיג "הוא לא עובד, הוא עומד". אני הרי ידעתי שהשעון אינו עובד, אלא שרציתי לראות מדוע הוא אינו עובד, ולכך המשכתי להחזיק בו ולהתבונן בו. ושוב אמר לי המשיג ז"ל

"הוא עומד". ראיתי שהוא רוצה שאני אעזוב את השעון, והבנתי שהוא מתכוון לרמוז שזה ענין של גזילה, "אתה בא אלי ללמוד חומש, מה אתה נוגע בשעון שאינו שלך"? אדם שמתארח בבית חבירו, בשלמא להסתכל בספריו של השני, ניתנה רשות להסתכל, אבל לגעת בכלים של בעל הבית, זה כבר ענין של גזל. יש בזה התעוררות של הרצון לקחת את הדברים של השני. זה ענין דק, לנו אין חוש בזה.

והנה הכתוב אומר "ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס" - שעל החמס נגזר דינם, אבל באמת עשו כל תועבה, והיו אכזרים, גזלנים ורוצחים, אך מצב כה שפל בודאי לא נהיה תיכף ומיד, ובודאי היו לזה הקדמות והתחלות רבות, כמו שאמרו חז"ל בדרכו של היצה"ר שהולך מן הקל אל הכבד, היום אומר לו עשה כך ולמחר עשה כך וכו', ומה א"כ היו שורש מעשיהם הרעים ותחילת דרכם הנלוזה, לסור ולהתדרדר אט אט מן הטוב עד להעמיק בתהומות הרוע כ"כ?

סיבת הדבר מבואר לעיל בפרשת בראשית, שם עוסקת התורה בתחילת הירידה של דור המבול וצריכים אנו לשוב ולעיין בפרשת בראשית וללמוד את מקור ההשחתה, ואח"כ נשוב לפרשתינו ללמוד סוף דרכם וגמר דינם.

לב נח שלום עה
ר' שמואל

שורש חטא דור המבול

בעומדנו בתחילת פרשת נח, צריך להתבונן האין הגיעו ובאו אותו הדור כולו, להעדר מוחלט של כח הטוב, ולהגברת כח הרע באופן כה קיצוני - עד שנידונו הם וכל קנינם וכל היקום כולו עמם לאבדון מוחלט.

ובמדרש כתוב, "כך היה דרכן של דור המבול, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיתה לתשמיש משקה כוס של עקרון כדי שתעקר, ומקושטת ככלה ומאכילה מעדנים, וחברתה נזופה ואבלה כאלמנה, תדע לך שכן הוא, שהרי הברור שבהן [המובחר שבהן, רש"י] היה למך, ולקח ב' נשים וכו' (נ"ד נ"ג, ב).

ומתוך דברי המדרש נראה לפרש, דזה הוא הטעם באריכות התורה במעשיו של למך ותולדותיו, ובאומנותיהם, בכינור ועוגב, אוהל ומקנה וכו', [מה שלא מצינו כן בתורה אצל אנשים אחרים מאותו דור], ללמדינו האריך נתגלגלו דורות אלו עד להיותם "דור המבול", ולגלות לנו את הסיבה שבגללה אט אט נתדררו, והיא, תאוה של היתר!

הנה למך היה הברור והמובחר שבאותו דור, ובנה לעצמו שיטה! בחושבו הלא ציוונו השי"ת מצוות פריה ורביה, והרי מי שנלקחת לפריה ורביה הרי היא כחפצא של מצוה... והאיך נשתף במצוה גדולה זו רצונות עצמיים, והרי יש בזה משום ביזוי מצוה! ולכן החליט בדעתו שצריך לקחת ב' נשים! אחת למצוה בלא רצונות עצמיים, ולכך היא צריכה להיות נזופה ואבלה כאלמנה! כדי שלא יתערב בה חלילה שום רצונות! והשניה שהיא לתאוה של היתר!... היא תהא מקושטת ככלה, ומאכילה מעדנים.

* אבל התורה הכתה על קדקדו, וכתבה עליו "ויקח לו למך שתי נשים" ולכאורה תיבת לו מיותרת, שהיה לו לכתוב ויקח למך שתי נשים? לו מהו? אלא להודיעך שכל מעשיו בלקיחת שתי נשים, הכל הוא בגדר "ויקח לו" לקיחת תאוה לעצמו! שזה שדימה לו למך בנפשו כי לוקח הוא את הראשונה לפריה ורביה לשם קיום המצוה, לא כך היה, אלא כל כוונתו ביחוד אשה אחת רק לפור, היתה שיוכל אח"כ לקחת אשה שלא תהא אלא לשם מילוי רצונות, יוצא איפוא אשר גם את הראשונה לקח לשם מילוי רצונות אצל אשתו השניה!

האיך נראים תולדות התאוה

מ"מ למך איש תאוה של היתר היה! בעצם זה שלקח את צילה, ובודאי שהכל נעשה כדת וכדין ובהיתר גמור וכו', אך תאוה יש כאן! וגם באשת יפת תואר, שאע"פ שהותרה, ותאוה של היתר היא, אך למדה תורה שבנה היוצא ממנה יהיה בן סורר ומורה, וכך גם כאן מראה לנו התורה את בניו של למך - האיך נראים תולדות התאוה!

ופרש"י, "אבי יושב אהל ומקנה, הוא היה הראשון לזויע בהמות במדבריות, ויושב אהלים, חודש כאן וחודש כאן, בשביל מרעה צאנו, וכשכלה המרעה במקום זה, הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרש אגדה, בונה בתים לעבודת אלילים וכו', וכן אחיו תופס כינור ועוגב, לזמר לעבודת אלילים."

וכאשר נתבונן בד' רש"י, הרי שפי' גבי יבל ב' פירושים בזה שהיה אבי אהל ומקנה, (א) כפשוטו, שהיה רועה צאן ומעתיק אהלו ממקום למקום. (ב) כמדרשו, שבנה בתים (אהלים) לע"ז.

תחילתו בתאוה - וסופה ברציחה

אמנם לכשתימצי לומר אין כאן כי אם פי' אחד, אלא שיש כאן ב' מעשים הבאים מכח אחד, כלומר: בתחלה תפס יבל את שיטת אביו לחיות בצל התאוה, ולכן בחר לו להיות רועה בהמות במדבריות, ולהיות איש ארצי כבהמה הזו, ומכיון שהעמיק בתאוה הגיע לדרגה פחותה מזו, והוא כמדרשו שבנה בתים לע"ז, והיינו שהתאוה שבה היה שקוע, גרם לו להגיע עד לע"ז!... וזוהי נתרדרד יותר מאביו למך, שאילו למך פתח באיצטלא של "שם שמים" ונעצר בתאוה, אכן בנו זה לא התייחס בכלל למה שהתחיל אביו באיצטלא של לש"ש, אלא התבונן במעשי אביו וראה כי כל כולו תאוה, אזי הוא כבר פתח בתאוה בלא לשם שמים, ומתוך כך התדרדר לע"ז!...

ובאמת בן השני שהוא יובל, הביא רש"י רק את מדרשו, תופס כינור ועוגב לזמר לעבודת אלילים, ולמדנו כאן עד היכן מתדרדרים כשהולכים אחר תאוה הלב, הנה למך עדיין ביקש לעצמו קצת רוחניות בכדי להרגיע מצפוניו, ויסד לו שיטה לקחת שני נשים.

אבל בנו הראשון שקע כבר מיד כל כולו בתאוה, ובכדי להרגיע את מצפוניו יסד לו אמונה בעבודת אלילים, [שהרי כך היא דרכה של תאוה, שמחפשים משהו בכדי להתלות בו... ומה יותר קל מלהאמין בעץ ואבן שאינו מחייבו מאומה ושוב אפשר להתאוות!]

אכן בנו השני של למך שקע מיד בעבודת אלילים ללא נקיפת מצפון וממילא לא היה צריך תירוצים, והוסיף ואמר לעצמו, אם כבר עבודה זרה - מדוע שתהיה בלי רוח חיים... אדרבה צריך שיהא ברוב שירה וזמרה! (עס דארף זיך אונטער זינגען) ולכך הלך ותיקן כינור ועוגב לעבודת אלילים.

* ולמדתך תורה, עד היכן מגיעה כחה של תאוה של היתר! שסכנתה מרובה ומסוגלת לדרדר את האדם דרגה אחר דרגה, ומטמטמת את לבו, עד שתולדות למך היה יבל שהתחיל לעבוד ע"ז, ובהמשך יובל, ולבסוף תובל קין, שהיה רוצח שפלי!

כאן כותבת התורה לראשונה את גזירת דור המבול, ומקדימה התורה את סיבת הגזירה שהיא - "ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו". וצריך להבין מהו הפשע הגדול שע"ז באה גזירה תמורה כ"כ? ובאמת רש"י מביא תיכף הדרש, מכל אשר בחרו "אף בעולת בעל, אף הזכר והבהמה". אך הרי אין מקרא יוצא מדי פשוטו, וצריך להבין גם פירוש הפשט בפסוק והיכן כתוב כאן בפסוק את פשעיהם, וחוזרת א"כ התמיה - היכן היא הצעקה הגדולה על מעשיהם, שבשביל כך נגזר עליהם גזירת שמד וכליון?

* אכן בשנדייק היטב בפסוק נבין משמעות הדברים, ונמצא שהכל כתוב בפסוק, גם בדרך הפשט, דהנה כבר ביארנו שתחילת התדרדרותם היתה בתאוה של היתר, ומתאוה של היתר נפלו לתאוה של איסור, עד שהגיעו למצב שכל רצונותם וכל מעשיהם היו אך ורק תאוה ותאוה! ותו לא! ולא רק שכבר נמשלו לבהמות אלא כבהמות ממש נדמו, כי היו עושים כל מה שעולה על דעתם בלא מעצור בנפשם כלל! עד שבטל מהם שם "אדם", כי אם האדם איבד את הכוח לעצור בנפשו מרצונותיו ומתאוותיו, הרי הוא כבהמה ממש! ונאבד לו את המותר האדם מן הבהמה, והרי הוא בהמה ממש! ואינו אלא חפצא של תאוה!...

וזאת היתה דרכם, ש"ויראו את בנות האדם כי טובות הנה", פי' שראו והביטו ונחשק להם התאוה, "ויראו להם נשים מכל אשר בחרו" פירוש, מכל תשוקת לבם לא גרעו אפי' כחוט השערה, "כל" אשר ראו עיניהם ובחרו בלבם לקחו לתאונתם, וכל ישותם ומהותם היתה שעשו כל העולה על רוחם, והשליטו על עצמם את תאונתם כבהמות.

ובדורינו רח"ל לא קשה להבין איך נראים אנשים כאלו, שיש מאחורינו הטועים "האומרים לקל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו" (ליון נב, יז), וכל מעשיהם וחפצם הוא רק האיך למלאות תשוקתם בלבד, וצא לרחובה של עיר וראה בני אדם רצים ואצים ממסעדה זו לבית קפה זה, ביזנעס ותאוות ללא גבול, ונשאל להם במה הם נבדלים מהבהמה! האם יש דבר שאתם

רוצים ואינכם עושים, הרי כשרות אין, טהרת המשפחה אין, וכו' וכו', ואם האדם עושה מה שלבו חפץ במה הוא נבדל מהבהמה.

הוא אשר שאלו חז"ל שהבאנו בפתיחת דברינו, וכ"כ למה? כלומר: האיך באו לסוף שפל האנושי ש"ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס" מפני שלא יפנה דרך כרמים, שלא היתה כוונתן אלא למטעת כרמים וכו', פירוש שנעשו גשמיים וארציים מאד, שחיפשו רק למלאות התאוה ורצונות החומר ותו לא, וכשהאדם נעשה ארצי כבהמה וכל חושיו קהים, ואבד רגש האנושי אשר בקרבו ורצונות הטוב פרחו ממנו, ממילא נאטם לבו והופך לבהמה מהלכת, והולך מדחי אל דחי, עד שמלאה הארץ חמס ונגזר דינם למבול.

26

WHAT EXACTLY DID THE PEOPLE OF THE Generation of the Flood (*Dor Hamabul*) do to deserve such a dreadful fate? The Torah is quite explicit on this point. They were corrupt, degenerate, violent. They reached the outer limits of perversion, affecting even the animals and the land itself. We can well understand when society becomes so depraved and incorrigible, it is time to wipe the slate clean and make a fresh start.

But the Midrash tells us something entirely different (*Bereishis Rabbah* 32:2). The men of the Generation of the Flood used to take two wives. One was designated to bear children, the other to keep her husband company. The first was forced to live in seclusion, in a state of virtual widowhood while her husband was still alive. The second was given medications that would make her barren. She would sit beside her husband, heavily made up, and entertain him. This is inferred from the verse in *Iyov* (24:21), "He encour-

ages the barren woman that does not give birth, but he gives no benefit to the widow." Rashi quotes this Midrash in *Bereishis* (4:19).

Now, we would certainly not argue that this sort of practice reflected the highest levels of spirituality. In fact, it was certainly an indication of a high level of self-indulgence. But was this such a terrible sin that virtually the entire human race had to be wiped out? Was this such an abysmal level of human corruption that the world had to be inundated and obliterated by the Flood?

→ The answer is that this Midrash is not providing a picture of antediluvian society in its final degenerate form. Rather, it is revealing to us the root cause of the precipitous decline of society. How does society fall so low that it is defined by pervasive degeneracy, theft and violence? By making the unchecked pursuit of personal pleasure the ultimate value.

* Eat, drink and be merry. Have a good time. Enjoy yourself. Live for today. Self-indulgence. Gratification. When these are the values of society, when the moral compass goes haywire, the road leads straight down. Today, people may limit themselves to made-up, barren pleasure wives, but tomorrow they will inevitably expand their horizons. Eventually, they will turn their greedy eyes to unexplored illicit indulgences and all sorts of other acts of perversion and immorality. It is only a matter of time before it happens. The two-wife system led to the "degenerate world filled with violence" that triggered the Flood.

27 Unfortunately, we have a vivid illustration of this process in our own times. Look at what has happened in the past few decades. As soon as the society opened the door to permissiveness and self-indulgence, it went into a sharp downward spiral. Morality has become a thing of the past. Family life is disintegrating. Respect for authority and civic responsibility are just about nonexistent. Drugs and alcohol take over at a very young age. All that matters is a good time. People measure the value of their lives by the number of pleasure buttons they have managed to push.

28

This insight allows us to understand a rather puzzling passage in the Midrash (*Bereishis Rabbah* 36:3). The Torah tells us (9:20) that after the Flood, "Noach, the man of the earth, profaned himself and planted a vineyard." The Sages observe that Noach, who had originally been described (6:9) as "a righteous and perfect man in his generations," was now described as a lowly "man of the earth." In contrast, Moshe was originally described (2:19) as "an Egyptian man" and is eventually described (*Devarim* 33:2) as "a man of the Lord." Moshe went up, while Noach went down. And all because he planted a vineyard.

What is so terrible about planting a vineyard? All right, it would have been better to plant some wheat or string beans to provide some basic levels of nourishment. Noach was probably off the mark in choosing to start with a vineyard. But how did Noach "profane himself"? Was planting a vineyard such a dreadful crime?

Indeed it was. By planting a vineyard before anything else, Noach showed that he had not fully learned the lesson of the Flood. He saw the end result of many long years of degeneracy — the perversion, the immorality, the violence — but he did not penetrate to the root causes. He failed to see the whole picture. He did not recognize that it had all begun with some supposedly harmless self-indulgence. He did not recognize that the vineyard, the self-indulgence of intoxicating wines, was the symbol for the downward spiral that led to the Flood.

If there was one thing, he should not have done after such a Flood, it was to plant a vineyard.

שלום

נח

נתיבות

לח

29

וירא א' את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. ויאמר א' לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ. לאור הדברים שענין המבול היה כמ"ד וירא א' את הארץ והנה נשחתה, שהשחתה חדרה והרעילה את כל הבריאה וכל האויר והאדמה עד שהגיעה אפילו לנבראים שאין להם יצה"ר, ולכך היה צורך למחות לגמרי את כל הבריאה. הגה עפ"י יש להבין מה היתה ראשית ההידרדרות של דור המבול אשר הביאה בסופה למצב הזה שלא היתה עצה רק וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. וכן ראוי לבאר מה באה התורה ללמד בפרשה זו, שהרי אין התורה מספרת סיפורים בעלמא אלא היא תורת חיים, דתורה הוא מלשון הוראה ולימוד, המורה ומלמדת לנו אורחות חיים, ומה מלמדנו ענין המבול.

ויל"ב הענין ע"פ מד"א בספה"ק בית אברהם עה"פ ויראו בני הא' את בנות האדם, דלכל הפירושים בני הא' היו אנשים גדולים, אלא שויראו בני הא' את בנות האדם, שפגמו בהסתכלויות אסורות, וזה היה ראשית הפגם שבעקבותיו הלכו והידרדרו עד שהגיעו למה שהגיעו, הכל מחמת שהפקירו עיניהם. והיינו שתחילת הירידה של דור המבול היתה בפגם העינים, וכמאחז"ל העין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרין, וכמו שנאמר שם בהמשך, וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום. רבה רעת האדם, פי' הרע מוסיף והולך ומתרבה, ולא רק שהעין רואה, אלא שעין"ו וכל יצר מחשבות לבו, היינו הלב חומד, רק רע כל היום, הרע ממלא את כל האדם כל היום.

ופי' רק רע, כאמור שהרע נתפשט בכלול ואין בו שום חלק טוב, שאו אין לו כל תיקון. והתורה"ק תורת חיים מלמדת לנו עד היכן מגיע פגם זה, שמהתחלה שהיתה בפגם של הסתכלויות אסורות, הגיע עד וירא ה' כי רבה רעת האדם, כי מהפגם הזה הרע הולך ומתפשט עד שכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, ועד שכל הארץ נשתתה, ולא היה להם כבר שום תיקון. ומרומם זאת בענין תחתיים שניים ושלישיים שהיו בתיבה, מפני שפגם דור המבול ישנו בתחתיים שניים ושלישיים, שמרומם על עין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים.

והביאור בזה הוא ע"ד שאחז"ל (יומא כט.) הרהורי עבירה קשין מעבירה. והטעם בזה הוא ע"פ מאמר בכ"א הנו' עה"פ עוד מעט ואין רשע שבכל רשע יש עוד מעט שאיננו רשע, וכאמור, שברשע יש אות ש"ן, היינו שיש בו עוד חלק הקדושה שבו איננו רשע. והעוד מעט הזה המה יסורי המצפון שיש ליהודי התובעים אותו ואינם נותנים לו מנות, שהוא שכור בקרבו מחטאו. זו התרופה שברא הקב"ה בתוך המכה והחטא, שהחלק א' ממעל שיש ליהודי תובע ממנו ואינו נותן לו מנות ומייסר את מצפונו על חטאו, וזה העוד מעט ואין רשע המביא אותו לתשובה. אבל יש שרח"ל נתפשט הרע וחדר בכלול ונהיה כולו רע, וכבר אין בו את העוד מעט ואין רשע. וזהו ענין הרהורי עבירה הקשין יותר מעבירה עצמה, שבעוד שכשיהודי חטא הרי העבירה שוברת את לבו, ונפשו מייסרתו ותובעת אותו לשוב, משא"כ בהרהורי עבירה, שחושב בלבו שלא עשה כלום, ואינו מרגיש כלל שחטא. וכן הוא גם בענין הסתכלויות אסורות, כמאחז"ל (יומא עד:) קשה הסתכלות מגופה של עבירה, שאין האדם מרגיש כלל שחטא בזה. וזה היה סיבת התדרדרותם בדור המבול, שהתחלה היתה בפגם כזה שלא הרגישו כלל שחוטאים בזה, וממנו הגיעו לרבה רעת האדם וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, שהרע נתפשט בכל ולא נשאר בהם שום חלק טוב. ולכך גם לא היה להם כל תיקון, כי התיקון לחטא הוא כאמור ה"עוד מעט", יסורי המצפון ושברון הלב ותביעת הנפש שיש לו, זה הכח המביאו לתשובה, אבל אצלם

היה רק רע, שכבר לא היה בהם העוד-מעט של יסורי המצפון, ע"כ לא היתה עבורם שום עצה ותיקון רק וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. וכך מצינו בדהמעה"ה, שהרי באמת אחז"ל (שבת נו.) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, שלא חטא כלל, אלא שהתחלת הפגם היתה רק בהסתכלות אסורה. וזהו שאמר דוד לפני הקב"ה, לך לבדך חטאתי והרע ב"ענינך" עשית, שהפגם היה בעינים ומוזה הגיע למה שהיה אח"כ. וזהו חומר החטאים האלו של הסתכלות והרהורי עבירה הקשים מעבירה, שאין האדם מרגיש בהם שחטא בכלל, ואין בזה את העוד מעט ואין רשע. ועוד שבעבירה עצמה האדם מוגבל, שצריך תנאים לכך שיוכל לחטוא, אך בהרהורי עבירה אינו מוגבל ותמיד יש לו את התנאים לזה.

* אכן ונת מצא חן בעיני ה'. כמו שראשית הטומאה היא מפגם העינים, העין רואה וכו', כך ראשית הקדושה היא מהעינים. כמאמר מרן בב"א עה"פ (בראשית לח) איה הקדושה היא בעינים על הדרך, בזמן בית המקדש היו עשר קדושות, אבל כיום בזמן הזה איה הקדושה, איך ימשיך יהודי קדושה, התשובה היא בעינים על הדרך, ע"י ששומר את עיניו כדרך ה'. מזה היא תחלת הקדושה, שאם יהודי שומר את עיניו והעין אינה רואה הרי הלב אינו חומד וכלי המעשה אינם גומרים. וזהו פי' ונת מצא חן בעיני ה', שקידש את עיניו להיות עיני ה', שהיה צדיק תמים ולא פגם כלום בעיניו, ועי"ז ניצל מהמבול, שכנגד הפגם של דור המבול שהתחיל מהעינים, היתה תחלת הקדושה של נח מקדושת העינים, ונת מצא חן בעיני ה', וממנו שבה ונבנתה הבריאה מחדש.

ונהגה התורה הק' היא נצחית ומלמדת לנו אורחות חיים. והאריכה התורה כ"כ בפרשת המבול ללמדנו למה עלול אדם להגיע מדברים שנראים בעיניו כדברים פעוטים ואינו חש להם, שהר"ז מביאו עד לתורבן כזה שקץ כל בשר בא לפני. והוא כמאמר מרן אדמו"ר בכ"א זי"ע, שפ"א אמר עה"פ (דברים א) ויכתו אתכם בשעיר עד תרמה, משהו אחד כחוט השערה שאדם מופקר בו, הר"ז מביאו עד תרמה.

ופעם אחרת אמר עה"פ (שם לג) וזרח משעיר, ע"ד מאחז"ל (סוכה נב.) רשעים נדמה להם כחוט השערה צדיקים נדמה להם כהר, וזרח משעיר, ממהו אחד כחוט השערה, מדבר אחד שיהודי לוקח לעצמו שבו הוא זוהר ונשמר, ממנו הוא מתחיל לזרוח ולהאיר. וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, מכח זה הוא זוכה להופעה אפילו בעינים שנדמה להם כהר, עינים שקשה לו ביותר להגיע אליהם כהר, הרי מכח ה"שעיר" זרח והופיע לו גם בעינים אלו, שהוא זורח כולו ומוסיף והולך ואור. כי מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, חוט השערה שאדם מופקר בו מביאו לתורבן מוחלט עד תרמה, וכמו שכל החורבן הנורא, הכל התחיל מויראו בני האלהים, מפגם ההסתכלות, מזה הגיעו עד קץ כל בשר בא לפני, שבאה אנדרלמוסיא והורגת הטובים והרעים. ויש להוסיף דענין זה שהיצה"ר כותת את האדם משעיר, מחוט השערה, עד תרמה, קאי במיוחד על הפגם של הסתכלות, שנדמה לאדם שזה כחוט השערה שמה עשה בזה, אך מזה נופל עד תרמה, שמפגם זה הגיעו עד למבול. וכמ"כ זרח משעיר למו, שנת מצא חן בעיני ה' ע"י קדושת העינים, וממשהו כחוט השערה שיהודי עושה את רצון ה' בתכלית הריהו מתחיל לזרוח ולהאיר ומוסיף והולך אור.

שיתו התפסקו
שעה
בין המצרים תשני

יד
שמירת עינים היא יסוד העבודה כולה, ועל ידה מתעלים בכל עניני עבודת השם.
ננסה כעזרה"ת קצת לבאר העבודה של טהרת העינים, וכמבואר שנקיות העינים זהו התחלת העבודה ממש, וזהו מהיסודות כעבודת ה' ממש. חז"ל הקדושים, וצדיקים זי"ע, הפליגו

מאוד בענין זה, כמו ששלמה המלך אומר לנו תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה, וכמבואר בחז"ל הקדושים שהפסוק הוא בין כפשוטו, אבינו שבשמים מתחנן אלינו, שלמה המלך אומר לנו בשליחות אבינו שבשמים, תנה בני בני היקר, אני מבקש ממך שני דברים, תנה בני לבך לי, אני מבקש את הלב, ועיניך דרכי תצורנה, כמבואר בחז"ל הקדושים, ומובא בחרדים זי"ע, שהפסוק מתפרש גם באופן אחר, שתיבת "ועיניך" קאי על למעלה, תנה בני לבך לי ועיניך, אבינו שבשמים מבקש מאתנו, בני היקר, כלשון חז"ל הקדושים אמר הקב"ה יחבה לי ליבך ועיניך, אם אתה נותן לי את שני הרברים האלו, אנא ידע דאת לי, אני יודע שאתה שלי, כמו שאמרו חז"ל הקדושים, השיית מבקש מאתנו הלב והעינים, זה מה שאבינו שבשמים מבקש מאתנו.

והראב"ד זי"ע כותב, ומובא בהרכה ספרים הקדושים, בראשית חכמה ומעוד הרבה צדיקים זי"ע, הרי אנו יודעים שכל דבריהם של ראשונים, הם קודש קדשים, הם נתנו למשה מסיני ממש, ואין לנו השגה בקדושתן וטהרתן של הראשונים, ודבריהם כוערים כלפידים, כלשון התפץ חיים זי"ע, וכך אומר הראב"ד הקדוש, "הראש לכל הגדרים שישמור האדם עיניו, ואם ישמור אח עיניו נמצא שלבו שמור, ומתוך שלבו ועיניו שמורים נמצא כולו שמור". זה מה שאבינו שבשמים מבקש מאתנו, הלב והעינים, ההתחלה היא העינים, הלב הרבה פעמים אינו ברשותו של אדם, ולכן אבינו שבשמים מבקש שנשמור על העינים, וזה ראש לכל הגדרים, הגדר הראשון הוא בענין העינים, זה ההתחלה של עבודת הטהרה, נואף שידוע שטהרת הפה הוא ג"כ מהענינים הראשונים בטהרה, וכמו שדברנו כעזרה"ת באריכות כמ"פ, (גם בשל"ס שמות תשנ"ט) מ"מ יודע (ויש בזה אריכות.

בוודאי שאין בדברים אלו כללים, כמו שכלל הענינים של עבודת ה' אין כלל, כל יחיד הוא עולם מלא לעצמו, כמבואר בחז"ל הקדושים, ובפרט בענינים של שמירת הענינים, שאין בזה שום כלל, כל יחיד שונה, כל גיל שונה, וכל תקופה שונה, אבל הכלל בזה הוא, שכל יחיד יודע לעצמו איזה דברים יכולים להורידו מטהרתו, וכגון אם הולכים למקומות מסויימים, או שנוסעים באופנים מסויימים, וכדומה וכדומה, או שמסתכל במיני דברים שיכולים להורידו מטהרתו, ומה הוא צריך להשמר מאד, מכל משמר נצור לבן, צריך לברוח מזה יותר מאש, מכל ענין שיכול להוריד יהודי מדרגתו בטהרה.

כמו בכל הענינים בעבודת ה', יהודי צריך להיות מוסיף והולך, כל כמה שמתרומם בזה, צריך יותר להזהר, הענינים נהיים יותר איידעלער און איידעלער, הרי אין לזה שיעור, ואין לזה סוף, כמה נקיות יכולות להיות הענינים של יהודי, כמה קדושות עינים של יהודי יכולות להיות, לעיני כל ישראל בראשית ברא, ההתחלה של כל העבודה היא לעיני כל ישראל, משה רבינו האט אויף געהויבן הענינים של עם ישראל, אויסגערייניגט, אויסגעוואשן, איה הקדישה היא בעינים על הדרך, התכם עיניו בראשו, איהו חכם הוואה את הנולד, היינו שהתכם מבין מה גולד ע"י העינים, ולכן עיניו בראשו, שראש העבודה שלו היא העינים והוא משקיע כחות בשמירת העינים.

ומבואר מהישמש משה, ובתפארת שלמה, ומעור הרבה צדיקים, ז"ע, שכל השמירה תלויה בעינים, בין שמירה ברוחניות, ובין שמירה בגשמיות, בבחינת כבכת שמרם, איה הקדישה בעינים על הדרך, ומבואר בתפארת שלמה, ובבית שמואל, ומעור צדיקים, ז"ע, שכל הקדושה תלויה בעינים, כבכת שמרם, יסובבנהו יבונהו יצרנו כאישון עינו, כל השמירה תלויה בעינים, כמו שהפליגו חז"ל הקדושים, שמרני כאישון בת עין, כל כמה שהעינים נקיות, כמה שהן קדושות, יש עי"ז סייע גדול מאד מאד, שכל היהודי יהיה שמור, שמור ברוחניות, ושמור בגשמיות, ממזיקין, מעין הרע, ומכל שאר מיני קושיים.

מוכא בחז"ל הקדושים, שכל אחד מהשכטים, היה מרכבה של כח מסוים בעבודת ה', שמאיר ככל ישראל, ומוכא בבני יששכר, ומר' צדוק, ומעור הרבה צדיקים, ז"ע, כי ראובן היה הענין של ראייה, ראה ה', ולכן ראובן הוא המרכבה לראיה, ואיתא בחז"ל הקדושים על ראובן, אתה פתחת בתשובה תחילה, ראובן הוא המחיל בתשובה, כי התחלת התשובה מתחלת בעבודת העינים, אויף הייבן דיא ראייה, ואין לזה שיעור ואין לזה סוף, והרשב"ב, ועור צדיקים, ז"ע, הפליגו בזה, שלפעמים היצר מבלבל, שדבר זה לא יזיק וכדומה, וכדומה, [בהמשך נדבר בעוה"ת מענין זה], אבל יהודי צריך לזה והירות חריזות יתרה, לדעת כי העינים צריכות להיות נקיות וקדושות, וזה אתה פתחת בתשובה תחילה, זהו דגל מחנה ראובן, שהוא נגד תמוז אב אלול, וכמבואר מהאר"י הקדוש ז"ע, כי שנים עשרה חדשים הם נגד שנים עשר שבטים לפי

ראובן הוא אשר הציל את יוסף הצדיק, כי ע"י הראייה מגיעים לויצילתו מידם, עי"ז מצילים הכוחות שיש לכל אחד, הכוחות של יוסף הצדיק, בני יעקב ויוסף סלה, ע"י הכח של ראובן, ע"י הכח של ראייה, שראובן מאיר בכלל כלל ישראל, עי"ז מציל כל אחד את היוסף הצדיק של עצמו, וראובן אומר לנו הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד, ומבואר מצדיקים ז"ע הכוונה, שראובן מתתן לכל יחיד יחיד, העינים, דיא הייליגע ריינע עינים, הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד, ילד הוא הענין של נקיות, הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, כך מבואר מהאר"י הקדוש ז"ע, הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד, אמרתי לכם תשמרו על העינים, שהעינים תהיינה נקיות, וממילא הילד שעשועים ישאר שלם, הטהרה תשאר בשלימות.

40 **אם תהיה ר' פנקס**

האיש הוא בבחינת 'שמש'. כשם שהשמש היא מקור עצמי של אור, אנרגיה וחום, כך האיש הוא כביכול 'גנרטור' עצמי 'המייצר' מעלות וגדלות. הוא מקרין מתוכו תורה ומצוות - שופר, סוכה, לולב וכל המצוות כולן. האיש הוא 'גנרטור' של כל הקדושות.

לעומתו, האשה היא כמו הירח - אין לה אור עצמי, היא כמו מראה! אין לה לא תורה ולא תפילה. אמותינו שבדורות הקדומים אפילו לא התפללו 'שמונה עשרה' של שחרית...

מה יש לה? - את מה שהיא משקפת! אם היא פונה למעלה, אל השי"ת, וכמו שהלבנה אכן עשתה - היא משקפת את הקדושה העליונה, ובוזה היא מתעלה למדרגה הרבה יותר גבוהה ממדרגת בעלה, משום שבעלה אינו אלא מה שהוא, ואילו היא - משקפת את השי"ת! לא פחות! הוא 'גנרטור' שאמור לייצר בעצמו את מעלותיו וגדלותו, ממילא הוא נצרך לתלמוד תורה ולקיום מצוות כתפילין, שופר וכו'. אבל היא - בבחינת 'מראה' שאם תפנה את עצמה לכיוון הנכון - כלפי מעלה - תשקף את הבורא ית'.

הלקח פרשת תולדות והלבוב

והנה הלימוד מכל הנ"ל הוא להתבונן בזה, שהידיעה צגנות הרע אינה יכולה להציל את האדם מליכשל בו, אין דור כדורנו שרואה בחוש גנות ההפקרות והרע שצורה כדור הזה הפרוץ כדור המבול, וכל החכמה שבעולם לא תציל את האדם שח"ו לא יפול בתוך הרקע הזה. ורק על ידי מורה אפסר להינצל, כל בלי מורה ימכור כל הידיעות שלו עבור נזיד, עדשים, כי מה הוא כל תלמוד העולם אם לא נזיד עדשים ולא יומר, הכל הוא הנאה של רגע, דברים שאין להם קיום, וח"ו שוכחים הכל ומוכרים הכל בשביל רגע של עולם הזה. ורק מי שלומד מורה, ויודע קדושת המורה ומאמין בו, ולומד מורה כדי שהמורה יורה לו הדרך הטוב וימן לו היכולת להתגבר על כל מכשוליו, זה האיש יש לו הכח והצורה להינצל מכל נסיונות הזמן אשר לנו חיים בו.

לעומת זאת אשה שרואה סרט, אין זה רק כתם בנשמתה, אלא הסרט משקף אותה וזה מגדיר אותה! זה מה שהיא בחפצא!!! היא כעת מראה את מה שראתה שם. הסרט המכווער הזה רח"ל פשוט הגדיר את כל מהותה ואישיותה! את האיש זה לא מגדיר. הוא נשאר זה שמתפלל שחרית מנחה ומעריב, ובנוסף יש לו כתם. אבל את האשה - הסרט מגדיר אותה!

כשאיש קורא ספר של הבלים, הוא תלמיד חכם עם כתם של הבלים. אבל כשאשה קוראת ספר של דברי הבל ושטות, כל מהותה היא הבל ושטות!

אמנם, כשאשה מחליטה לפנות אל הקב"ה - פנייה זו מגדירה את כל אישיותה, וכעת כל מהותה היא "קדושת ה' יתברך"! באותה שעה היא עולה עשרות מונים ויותר על פני בעלה!

לכן נקראת האשה "אשת חיל עטרת בעלה", כי היא השורש שלו! היא מקבלת את קדושתה ישירות מהבורא-עולם! היא כל כולה "שעשני בצדונו" - היא כביכול רצונו של ה' יתברך בכבודו ובעצמו!